

ידיעות במשפט בישראל*

איכות הסביבה

רישוי עסקים

בית המשפט העליון העביר תחת שבט בקרתו את צו רישוי עסקים (קביעת עסקים טעוני רישוי) (תיקון מס' 4), תשל"א-1971. צו זה, שהינו משולל הוראות מעבר, העמיד על כן את בעלי העסקים שהיו קיימים בעת פרסומו במצב בלתי נסבל, בהציגו בפניהם את הברירה בין סגירת העסק עם פרסום הצו לבין הגשת בקשה לקבלת רישוי, וניהול העסק בינתיים בלא רישוי תוך הסתכנות באישומים פליליים. לדעת בית המשפט העליון הצו הנ"ל הוא בלתי סביר, מאחר ולא הותקנו בו הוראות מעבר לגבי עסקים קיימים, בהן תינתן הזדמנות לבעלי עסקים אלה להגיש בקשה לרישוי, ויובטח כי מי שהשתמש בהזדמנות זו לא יוטד במשפטים פליליים עד קבלת הודעה מרשות הרישוי על החלטתה לגבי הבקשה. החלטתו זו של בית המשפט סוייגה על ידו, בהכירו בכך שיתכנו מקרים יוצאי דופן, שלגביהם ברור וגלוי שטובת הציבור דורשת זאת, בהם לא יאזן זה בלתי סביר לאור הנסיבות שמחוקק המשנה יוציא צו לפי חוק רישוי עסקים, תשכ"ח-1968, בלי הוראות מעבר כאמור.

ע"פ 104/72 אנטון ראב נ. מדינת ישראל, כ"ו פד"י (2), 412.

דיני אישים

טובתם של קטינים

בית המשפט הגבוה לצדק פסק, שניתן להעמיד את פסק-דינו של בית הדין הרבני הגדול לערעורין, בענין החזקת בנים שמעל לגיל שש, שנפסק תוך התעלמות מחוק המדינה המחייב אותו (סעיף 25 לחוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות, תשכ"ב-1962), רק על טובתם של הילדים, בלי להתייחס לשאלת הדין החל. בשאלה זו, של טובתם של קטינים, יש להכריע לפי הנסיבות המיוחדות שהוכחו לפני בית הדין, ומשהוכרע בה מן הבחינה העובדתית, שוב אין נפקא מינה שההכרעה עולה בקנה אחד עם הדין הדתי. הושאר בצריך עיון, האם אמנם קיימת סתירה בין הוראת סעיף 25 האמור לבין הלכת המשפט העברי.

בג"צ 128/72 רתית נאצר ואח' נ. בית הדין הרבני הגדול לערעורין ואח', כ"ו פד"י (2), 403.

* עורכת: גב' רות בן ישראל.

צו הביאס קורפוס

1. בענין פניית אם, להחזיר למשמורתה את ילדיה שנחטפו ממנה בחו"ל בניגוד לפסק של בית-משפט נכרי מוסמך, המכיר בזכותה להזקתם, נפסק על-ידי בית המשפט הגבוה לצדק, שבנסיבות האמורות האם רשאית לבקש צו הביאס קורפוס להחזרת הילדים למשמורתה החוקית. בדרך כלל גם ייעתר בית המשפט הגבוה לצדק לבקשה כזאת, אלא אם יש הצדקה מיוחדת, בעיקר מבחינת טובת הילד. כן צויין בפסק הדין, שאין לעודד כל מעשה המבוסס על מחשבה או אפשרות, שישראל הינה ארץ מקלט לחוטפי ילדים וילידים הטופים המובאים אליה שלא בדרך החוקית הרגילה.

בג"צ 250/72 מרילין שטיינברג נ. אברהם יצחק שטיינברג, כ"ו פד"י (2), 436.

2. פסק הדין דן בעתירת אם, מסוג הביאס קורפוס, לבית המשפט הגבוה לצדק, בענין ילדתה הקטינה ש"נחטפה" לישראל על-ידי אביה, בניגוד לפסק-דין שנתן בית-משפט זר בענין משמורתה בידי האב, אך סויגה בזכות ביקור של האם. בית המשפט הגבוה לצדק פסק שמתן סעד על דרך של הביאס קורפוס אינו מותנה בכך שאדם יהא מוחזק במעצר ממש ודי בעיכובו של קטין מפני מי שיש כלפיו זכות למשמורתו. מכאן גם שסיכול זכויות ביקור של האם אצל הקטינה שנקבעו בצו, כמוהו כחטיפת הקטין בניגוד לצו משמורת. בית המשפט הגבוה לצדק חזר והתריע על כך שיש למנוע, מפני תיקונו של עולם, "חטיפת" ילדים והבאתם לישראל שלא כדין.

בג"צ 330/72 קלייר גולדשטיין נ. ארוארד מרטינ גולדשטיין, כ"ו פד"י (2), 634.

ראה: ד"ר מנשה שאוה, "על 'כרוך' ועל 'כנות' — הייפסק 'מירוץ הסמכויות' ז", עיוני משפט 33, עמ' 719.

בזיון בית משפט

סעיף 42 לחוק בתי המשפט, תשי"ז—1957

נאשם, אשר התפרע והפריע למהלך התקין של המשפט, נידון על-ידי שופט השלום שדן במשפטו הפלילי לשלושה חודשי מאסר, בתוקף סמכותו של השופט מכוח סעיף 42 לחוק בתי המשפט, תשי"ז—1957. היות והנאשם המשיך להתפרע גם לאחר שנדון כאמור, ואף לא שעה להוראת השופט בנוגע להרחקתו מבית המשפט, נפסק לו בנוסף גם מאסר שנה כעונש. נשיא בית המשפט העליון, שהענין הובא לפניו עקב הודעה שנמסרה לו בהתאם לסעיף 42(ג) לחוק בתי המשפט, תשי"ז—1957, בבטלו את מאסר השנה, הבחין בין המאסר הראשון שהוטל מכוח הסמכות הנתונה לבית המשפט לפי סעיף 42 כאמור, שהוא מאסר אזרחי וככזה מפסיק המאסר הפלילי שמרצה הנאשם, לבין עונש המאסר השני שמטרת הטלתו על-ידי השופט לא היתה לסלק הפרעות לניהול המשפט, אלא הענשת הנאשם על בזיון בית-משפט. לדעת נשיא ביהמ"ש העליון, הדרך הנכונה להביא

ידיעות במשפט בישראל

לידי ענישתו של נאשם על התנתגות מבזה אינה בהפעלת סמכות מכוח סעיף 42 כאמור
אלא בהגשת כתב אישום נגדו לפי סעיף 144 לפקודת החוק הפלילי.
בענין הנאשם ירפף יעקב, כ"ו פד"י (2), 594.

ביטוח לאומי

אם מאמצת

מטרת התיקון המוצע לחוק הביטוח הלאומי היא לאפשר לאם מאמצת לקבל תמורת
דמי לידה, לפי תנאי הזכאות הקיימים בחוק הביטוח הלאומי לגבי אם טבעית, וזאת
כדי לאפשר גם לה להעדר מהעבודה ולהיות עם ילדה המאומץ בחודשים הראשונים
לאימוץ, בלי לפגוע במידה נכרת בהכנסת המשפחה.
הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון מס' 11), תשל"ב-1972, הצי"ח 1013, תשל"ב,
עמ' 414.

דיון אזרחי

חקירת מצהיר בבקשה לרשות להגן

בערעור זה נסב הדיון על החלטת רשם, שלא להענות לבקשת הצד המבקש רשות להגן
כנגד תביעה בסדר דין מקוצר, שתצהירו המצורף ישמש כראיה גם בלי חקירת המצהיר,
באשר זה שוהה בחו"ל ויוכל להתייצב רק פעם אחת, במועד הדיון בתביעה עצמה.
בית המשפט העליון פסק, שהעובדה שהמצהיר אינו בארץ, הינה אחד השיקולים אותם
יביא בית המשפט במניין שיקוליו בבואו להחליט בבקשה על-פי תקנה 473(ב) לתקנות
סדר הדין האזרחי, תשכ"ג-1963. מן הדין יהא להיעתר לבקשה כאמור, כאשר עילת
הגנתו של המבקש טובה, והוא מתגורר דרך קבע בחו"ל, ואין בפני בית המשפט ראיה
חותכת לכך שעזב את הארץ מתוך כוונה להתחמק מן החקירה על תצהירו.
ע"א 600/71 ישעיהו מינץ נ. רחמים כהן, כ"ו פד"י (2), 578.

תיקון כתב תביעה

שתי שאלות גדונו בערעור זה והן: האם זכאי תובע בתביעת נזיקין לתקן את סכום
התביעה, בלי נטילת רשות מבית המשפט, לאחר קבלת חוות דעת רפואית? והאם ירשה
בית המשפט תיקון כזה? בית המשפט העליון פסק שלאחר שבאה לידי התובע חוות דעת
רפואית מוסמכת הקובעת סופית ובצורה מחייבת את מצבו הבריאותי, ניתנה לו
יד חופשית לשקול מחדש את ענין נזקו ולתקן את התביעה בהתאם לכך. כמו כן
לדעת בית המשפט, אין חובה משפטית לקבוע מראש בכתב התביעה את חשבון הפיצויים
הכלליים, באשר הם נתונים לאומדן ופתוחים עד סוף המשפט. כאשר מבוקש תיקון

713

פרטי הנזק בתביעת נזיקין, אין להכביד על המבקש, ובדרך כלל יש להרשות את התיקון כדבר מובן מאליו. על אחת כמה וכמה כאשר התיקון מבוקש לפני שהחלה שמיעת הראיות על גובה הנזק ופרק זמן ניכר הלך מאז הגשת התביעה.
ע"א 644/71 אליהו שאבי נ. עובדיה בן יצחק ואה, כ"ו פד"י (2), 291.

הכונה ע"א 125/71, 150/71 עובדי המנוח פנינה הרד ואה' נ. הרה קייך ואה, וערעור שכנגד, כ"ו פד"י (2), 490; אף שם צויין שאין בית המשפט מקפיד עם בעל-דין בענין ניסוח כתב תביעה, כשהתיקון מתייחס רק לשאלת חלוקת הפיצויים בין התובעים השונים או לשינוי בפריטי סכומי הפיצויים, שאינם מגדיל את סכום התביעה.

פסיקת הוצאות

הערעור נסב בקשר לסכום ההוצאות שנפסק על-ידי ועדת הערעור לפי חוק הנכים (תגמולים ושיקום), תש"ט-1949. לדעת בית המשפט העליון דבר הערכת הוצאות המשפט הוא חלק מסדרי הדין, ועל כן למרות שלגופים שיפוטיים שאינם בתי-משפט, אין הוראת חוק כללית המעניקה להם סמכות לפסוק הוצאות בדיון המתקיים בפניהם, יש בכוחה של כל רשות שיפוטית לפי שיקול דעתה לפסוק הוצאות בקשר לכל הליך או דיון המתקיים בפניה, כשם שבכוחה להסדיר את הנוהל והפרקטיקה במידה שאינם מוסדרים בחוק, מכוח סמכותה הטבעית ובמסגרת סדרי הדין. הוא הדין גם לגבי פסיקת הוצאות על-ידי ועדת הערעור לפי חוק הנכים.
ע"א 180/71 ישעיהו לביא נ. כצין והגמולים, כ"ו פד"י (2), 502.

דיון פלילי

השלמת פסק-דין

בית המשפט העליון פסק, שגם אם מדובר בענין פלילי בכוחו של בית המשפט להשלים, בשלב שלאחר מתן פסק הדין, דבר שהושמט ממנו באקראי, כדי לקיים את הכוונה שהיתה לו בשעת ניסוח פסק הדין.
ע"פ 538/71 יצחק קרם נ. מדינת ישראל, כ"ו פד"י (2), 234.

דיני הוצאה לפועל

אישור הוצאות בדיעבד

בענין הוצאות, שהוצאו ללא אישור מראש של המוציא לפועל, לשם שמירת מיטלטלין של חייב שפנו ממקרקעין עקב צו החזרת הזקא, נפסק, שלמרות שחובת הנוכה בדרך

כלל להשיג מראש את אישורו של ראש ההוצאה לפועל לעשיית ההוצאות ואף להפקידו, הרי שחובה זו אינה חלה על הוצאות שהזוכה, או מי שהוטל עליו תפקיד מטעם המוציא לפועל, הוציאן מכיסו, ועל כן הן ניתנות לאישור בדיעבד. אולם, המוציא לפועל, שקביעת שיעור ההוצאות האלה מסור לשיקול דעתו, יכול גם שלא לאשרן בדיעבד, כולן או מקצתן, אם נראה לו שההוצאה היתה מיותרת או בלתי סבירה. למרות שדינו של אדם שביצוע של הליך הוטל עליו – כדין מוציא לפועל – אין בכך כדי להעביר אליו סמכות הקנויה למוציא לפועל על-פי דין, כגון הסמכות לקבוע מי ישא בהוצאות של הליך בהוצאה לפועל.

ע"א 529/71 אברהם פיקסר נ. מדינת ישראל, כ"ו פד"י (2), 439.

הסרת עיקול

בענין בקשתם של מנהלי עובון להסיר עיקול זמני, שהוטל על-ידי בתו של המנוח על דירה שהיתה רשומה על שמו, להבטחת תביעתה למוזנות, פסק בית המשפט העליון ש"מינוי מנהל עובון מכוח חוק הירושה, תשכ"ה-1965, שלא כמו מינוי כונס נכסים מכוח פקודת פשיטת הרגל, 1936, אינו גורע מזכותם של נושים לפתוח או להמשיך בהליכי הוצ"פ". ועל כן, לא מינוי מנהל עובון, ולא מתן הוראות למנהל העובון על-ידי בית המשפט, יכולים לשמש עילה להסיר עיקול שהוטל על נכס על-ידי בית-משפט מוסמך. עיקול זמני שהוטל על-פי תקנה 238 לתקנות סדר הדין האזרחי, תשכ"ג-1963, ניתן לביטול על-ידי בית המשפט רק אם וכאשר יובאו לפניו נימוקים המחייבים ביטול לפי תקנות אלה.

ע"א 583/71 ברכה צין נ. אברהם לוי ואח, כ"ו פד"י (2), 631.

התייצבות היועץ המשפטי בהליך

בית המשפט העליון נתבקש להכריע, האם התייצבות היועץ המשפטי לממשלה בפני ראש ההוצאה לפועל שנעשתה בהתאם לסעיף 1 לפקודת סדרי הדין (התייצבות היועץ המשפטי לממשלה) [נוסח חדש] היתה כדין, באשר הסעיף האמור מאפשר התייצבותו רק ב"הליך פלוני שלפני בית המשפט או לפני פקיד מסדר" ושאלה היא, האם הליכים בהוצאה לפועל נכללים בהגדרה האמורה. בית המשפט העליון הכריע, שההתייצבות היתה כדין, באשר הדגש בסעיף האמור אינו על הדיבור "בית משפט" אלא על השאלה אם תם ונשלם אותו הליך עם הנתן פסק הדין בתובענה, מה גם שמשמעותו של הליך רחבה יותר מזו של המושג תובענה. מאחר ועניינו של הציבור, שלמענו ניתנה בכלל ליועץ המשפטי זכות עמידה בדין, לא תם עם מתן פסק הדין, על כן אין הכרח לפרש את הדיבור "הליך" שבסעיף האמור בפירוש מצמצם.

ע"א 347/71 מיכאל פנסור נ. הקונסוליה הכללית של יוון, כ"ו פד"י (2), 328.

פסק פינוי נגד קונסוליה של מדינה זרה

בשאלה, האם יכול בית-משפט ישראלי ליטול לעצמו כוח שיפוט לגבי נציג דיפלומטי ולבצע פסק פינוי נגדו, פסק בית המשפט העליון, שחסינותו של הנציג הדיפלומטי

פוטררת אותו מעול השיפוט של בתי המשפט בישראל, ועל כן אין בית-משפט ישראלי יכול ליטול לעצמו כוח שיפוט כלפיו אלא בהסכמת הריבון הנור עצמו. התרופה היחידה העומדת לנזשה בנסיבות אלה היא לפנות בצינורות הדיפלומטיים אל הריבון הנור. מקור ההלכות האמורות הוא במשפט הבינלאומי, המחייב כל מדינה להעניק חסינות, והפרת חובתה של המדינה על-ידי מוסדותיה יכול שתעלה לכדי עבירה בינלאומית. יתרה מזו, החסין מן השיפוט יכול אף לדרוש מן הממשלה אליה שוגר שתסיר מעליו פגיעה בזכות החסינות שלו.

ע"א 347/71 מיכאל פנסור נ. הקונסוליה הכללית של יוון ואח', כ"ו פד"י (2), 328.

זכות יוצרים

הפרת זכות יוצרים במדגם

בית המשפט העליון פסק, שאין הפרה של זכות יוצרים במדגם, זולת אם השתמשו במוצר מאותו החומר ממנו עשוי המדגם. מכאן שבמידה ומוצריהם של המערערים אינם עשויים ממתכת שהוא הסוג בו נרשם המדגם, אלא מפלסטיק, אין בכך הפרה של זכות יוצרים במדגם.

ע"א 723/71 ניסן ואליעזר מנגסקי נ. צמט תקשיית מכונות ומכשירים בע"מ כ"ו פד"י (2), 255.

זכות יוצרים ברעיון

בתביעת רואה חשבון נגד המדינה על הפרת זכות יוצרים שלו בחוברת לוחות של סכומי מס הכנסה וסכומים אחרים, שמעביד חייב לנכות משכר עובדיו, פסק בית המשפט העליון, שלמרות שאין זכות יוצרים ברעיון גרידא, הרי שהיא יכולה בכל זאת לחול על צורת עריכה או עיצוב מיוחדת, אם הושקעו מאמץ מחשבותי, עמל או מיומנות מיוחדים במציאת השיטה. הקביעה בהקטר לשאלה, אם יש בלוחות יצירה מקורית מפאת המחשבה, העמל או המיומנות שהושקעו בהם, צריכה להיחתך על-פי עיון בעבודת המתבר בשלמותה ואין נפקא מינה ש"החומר הגלמי" להרכבת הלוחות הוא נחלת הכלל, כמו נתונים אריתמטיים.

ע"א 136/71 מדינת ישראל נ. יצחק אחימן, כ"ו פד"י (2), 259.

דיני מסים

גביית מסים

מוצעת הצעת חוק לתיקון פקודת המסים (גבייה), תשל"ג-1972, הצעה שבאה לתקן הליקויים והחסרונות שבהוראות פקודת המסים (גבייה) שנחקקה ב-1929. פקודה זו

ידיעות במשפט בישראל

מיושנת וגורמת לתקלות בגביית המס, כאשר הוראותיה מתעלמות מהתפתחות החברה הישראלית מתברר הקלאית בעבר לחברה שהיא בעיקרה תעשייתית בהווה, ובעקבות זאת מכירה בצורות חדישות של השקעת נכסים. בפקודה אין זכר למשל, לתפיסת מניות בחברה או למימוש זכויות של קניין תעשייתי או רוחני. הוראות הפקודה בדבר עיקול נכסים בידי צד שלישי, אף הן אינן הולמות את צרכי הגביה בימינו. מטרת התיקון המוצע על כן להתאים הפקודה לצרכי הזמן.

הצעת חוק לתיקון פקודת המסים (גבייה), תשל"ג-1972, הצ"ח 1020, תשל"ג, עמ' 3.

המצאת קבלה

לבקשת העותר לפסול את הפריט 31 שבתוספת לתקנות בתי הדואר (תעריפי הדואר בפנים הארץ), תש"ל-1970, המחייב את מקבל האישור על רכישת בולי דואר לשלם חמש אגורות עבור האישור, הכריע בית המשפט העליון, שכאשר רשות הייבת לתת לאזרח מסמך כלשהו, היא רשאית לגבות עבור שירות זה אגרה, בתנאי שיש כיוון בחוק להטלת האגרה ובתנאי שהסכום הנדרש הוא סביר, אם כי אינו חייב לעמוד בידם ישיר להוצאה הכרוכה בכך. מכאן, היות ומתן אישור על רכישת בולי דואר הינו שירות עזר לשירותי הדואר, על כן בתור שכזה הוא כלול במונח "שירותים אחרים" שגם עבורם רשאי השר לקבוע אגרות, לפי סעיף 3(1) לפקודת בתי הדואר.

בג"צ 467/71 משה לברן נ. שר התקשורת, כ"ו פד"י (2), 188.

דיני נזיקין

פיצויים לחבר קיבוץ

בהקשר לשאלה של דרך חישוב הפיצויים שישולמו לחבר קיבוץ, שנפגע בתאונת דרכים, פסק בית המשפט העליון, שהערכת פיצוי עבור עבודת טיפול בחבר קיבוץ שנפצע, המבוססת על מאון הקיבוץ, היא מלאכותית, ומוטב לערוך את חישוב הפיצויים לפי שכר עבודה רגיל בעד אותו סוג עבודה. כן נפסק, שחבר קיבוץ זכאי לפיצוי עבור הפסד השתכרות, אף על-פי שהכנסתו מעבודתו לא היתה נשאת בדיון, אלא נמסרת לקיבוץ.

ע"א 125/71, 150/71 עוזבון פעריה חרד ואח' נ. הדרה קינד ואח', וערעור שכנגד, כ"ו פד"י (2), 490.

מידת זהירות של מעביד

לדעת בית המשפט העליון עבודה ביציקה מחייבת שימוש במשקפי מגן, על אף העובדה שלא הותקנה תקנה מכוח פקודת הבטיחות בעבודה בהקשר זה, כאשר אין בעובדה זו בלבד כדי לפטור מעביד מחובת הזהירות הכללית שהוא חב לעובדים. כאשר יש לקבוע אם מעשה הנוזיקין היה, או חייב היה להיות, בגדר ציפיותו של אדם סביר, משמש נהג

הבריות מורה דרך לשיפוט. על כן, מקום שהנוהג מראה, כאיש לא נתן דעתו על פגיעה אפשרית בזולת, יכול הדבר לשמש ראיה לכך, שהנתבע לא התרשל.
בית המשפט גם הוסיף, שכאשר הפגיעה הצפויה באדם היא תמורה ואמצעי הוהירות הדרוש הוא קל וזול, מחובתו של אדם סביר שלא לזלזל בכללי הבטיחות, גם כאשר סיכויי הפגיעה הם קטנים ביותר.
ע"א 598/71 פטיש בערבוין מוגבל נ. אברהם הנאיני, כ"ו פד"י (2), 253.

דיני עבודה

אכיפת הסכם קיבוצי

בית הדין הארצי לעבודה שנתבקש להכריע בסכסוך שבין ועד עובדי התחזוקה באל על לבין חברת אל על, התייחס לנפקות המשפטית שיש לעובדה שוועד העובדים אינו צד להסכם הקיבוצי, על סמכותו העניינית של בית הדין לעבודה מכוח סעיף 24(א)(2) לחוק בית הדין לעבודה, תשכ"ט-1969. באשר לשאלת אכיפת הסכם קיבוצי, ציין בית הדין, שצו המניעה והצו האוכף שניתן בעקבותיו, לא באו ליתן תרופה ביטל הפרת חוזה העבודה האישי, אשר בו קשור כל אחד מאלה שנגדם מכוח הצו. הוא בא להבטיח קיומו של הסכם קיבוצי ולמנוע הפרתו. ומטונתנים את הדעת למעמד המיוחד של החלק הנורמטיבי קיבוצי, ברור, שבכפוף למשא ומתן ישיר, הזכות לאכיפה – הן למימוש זכויות העובדים והן למימוש זכויות המעביד – היא המשמעותית וההולמת.

דיון מס' לב/6-4 ועד עובדי תחזוקה ישירה באל על ואח' נ. אל על בע"מ, ג' פד"ע, 393.

עייין: השופט מנחם גולדברג, "חופש ההתקשרות ההוויית במשפט העבודה", עיני משפט 33, עמ' 672.

מס מקביל

הוצעה הצעת חוק מס מקביל, על פיה גביית המס המקביל תעשה במרוכז על ידי הביטוח הלאומי בגובה של 2.7% מהכנסתו של כל עובד, והמוסד לביטוח לאומי יחלק הכספים האמורים בין קופות החולים המוכרות בתוספת להצעת החוק בלבד.
הצעת חוק מס מקביל, תשל"ג-1973, הצ"ח 1021, תשל"ג, עמ' 15.

דיני עונשין

שוחד

בערעורו של פרקליט מפרקליטות מחוז חיפה שהורשע בעבירה של לקיחת שוחד בצורה של קבלת שירותים שניתנו כדי לספק את יצריו המינימים, נפסק, שעבירת קבלת שוחד

ידיעות במשפט בישראל

נעברת גם אם לא היה הסכם מראש בין הלוקח לנותן על מתן התגמול בעד הפעולה הרשמית, ובלבד שהוכח הקשר בין המתת לפעולה, ואף אם המתת בא לאחר השלמת הפעולה. לגבי נסיבות המעשה, אמר בית המשפט, שהשירותים שקיבל המערער ניתנו לו ונתקבלו על ידיו כפרס בדיעבד בעד פעולתו, שגרמה לשחרור המכוננית, שהוחרמה על-ידי המשטרה. העובדה שהמערער סבל מכושר שיפוט לקוי, אין להסיק ממנה יותר מאשר כי בהסכימו להצעת תכנית הביאה עם אשה, העדיף את סיפוק תאוותו המינית על הסיכונים הצפויים לו הכרוכים בקבלת התגמול בצורה האמורה בקשר לשחרור המכוננית.

ע"פ 538/71 יצחק קרפ נ. מדינת ישראל, כ"ז פד"י (2), 234.

סמכות השיפוט הפלילית

ראה: מאמרו של פרופ' ש. ז. פלר, סמכות השיפוט הפלילית: "גבולות והגבלות", עיוני משפט 33, עמ' 582.

מימון מעשה פשע

הצעת חוק לתיקון פקודת החוק הפלילי (מס' 36), תשל"ג-1972, מטרתה בין היתר להביא לדין אנשים העוסקים במימון מעשה פשע, או בהספקת אמצעים אחרים לצורך מעשי פשע, גם כשאין בפעולתם זו סיוע כמשמעותו בסעיף 23 לפקודת החוק הפלילי, 1936.

כן באה ההצעה להשלים את החסר בחוק בכל הנוגע להשפעה על עדים, העומדים להעיד או שהעידו.

הצעת חוק לתיקון פקודת החוק הפלילי (מס' 36), תשל"ג-1972, הצ"ח 1021, תשל"ג, עמ' 20.

משפט קונסטיטוציוני

אשרת עולה

בית המשפט הגבוה לצדק נתבקש להכריע, באם סירוב שר הפנים להעניק אשרת עולה לעותר, באשר חל לגביו סעיף 2(ב)(3) לחוק השבות, תש"י-1950, היות והוא בעל עבר פלילי העלול לסכן את שלום הציבור, היה סירוב כדיון. נפסק, שהחלטת שר הפנים בדין יסודה, היות והסייג הנזכר בסעיף 2(ב)(3) לחוק השבות טומן בחובו שני תנאים מצטברים לגבי המבקש אשרת עולה, והם: (א) עבר פלילי ו(ב) עלול לסכן את שלום הציבור. לגבי התנאי הראשון, נפסק, שהרשעות קודמות אינן תנאי הכרחי לקיומו של עבר פלילי. על כן, העובדה שאדם פלוני הורשע, גם אם העבירה שנעברה על ידו במדינה הנורה הוגדרה על-פי חוקיה כעוון בלבד, אין בכך מניעה בהכרח מלייחס

לו עבר פלילי לענין חוק השבות. גם הרקע והנסיבות שבהם בוצעה עבירה על-ידי אדם פלוני, יכול שיתנו אותותיהם בעובדת היותו בעל עבר פלילי במובן חוק השבות. כאשר לתנאי השני, הוכרע שהוא תנאי עצמאי. אין מניעה שלענין מילוי יתחשב שר הפנים בעובדות וראיות אחרות מאלה המובאות לענין התנאי הראשון. זאת גם אם הן אינן גוגעות במישרין לעברו הפלילי, אלא יש בהן כדי להראות, בצירוף עברו זה, שהוא עלול לסכן את שלום הציבור. לענין זה רשאי שר הפנים להסתמך על חומר המעלה חשד כבד שהמבקש בעל עבר פלילי, או אשם בהתנהגות נפסדת או בקשרים ידירותיים ועסקיים עם פושעים במשך שנים רבות. המבחן שצריך בכל מקרה להנחות את שר הפנים הוא, האם בגלל עברו הפלילי של המבקש קיים חשש סביר שהוא עלול לסכן את שלום הציבור. בג"צ 442/71 מאיר לנפקי נ. שר הפנים, כ"ו פד"י (2), 337. ראה גם בראיות בקשר לשאלת דיני הראיות בבירור העובדתי בפני שר הפנים.

דיני קניין

שעבוד צף

חברה שמשכנה כל נכסיה בדרך של שעבוד צף והתחייבה עקב זאת במפורש שלא למשכן את נכסיה, קיימים ועתידיים, ללא הסכמה, רשמה בניגוד להתחייבותה, ובלא הסכמה כנדרש, משכנתה על שלוש חלקות אדמה שקנתה. הדיון נסב על השאלה האם עדיפה המשכנתה הרשומה על פני השעבוד הצף. בית המשפט העליון פסק שהשע"ב בוד הצף מתגבש רק עם מינוי כונס נכסים ולגבי הנכסים המצויים באותה שעה בידי החברה בלבד. על כן, שעבוד מיוחד שנעשה לפני מועד הגיבוש, נעשה כדין והוא עדיף על פני השעבוד הצף שנכנס לתוקפו רק לאחר מכן. מה עוד ששעבוד צף הינו מן היושר ובתור שכזה נדחה מפני זכות שבדין שנרכשה בתום לב ובתמורה. בית המשפט ציין, שבהתנגשות בין זכויות מעדיפים עקרונות היושר את מי שקנה זכות שבדין ובלבד שקנה לא רק בעד ערך אלא גם בתום-לב, ועל כן, אם ידע שקיימת זכות קודמת מן היושר, הרי שלא פעל בתום-לב. ואולם, אם כאשר נעשה השעבוד הצף נשמרת הזכות לעשות גם משכון מיוחד, כי אז גם מי שנוטל שעבוד מיוחד בידיעת קיומו של השעבוד הצף, השעבוד עומד לו. יתרה מזו, גם מקום ששעבוד צף שולל כוחה של חברה למשכן נכסים על דרך של שעבוד מיוחד, אין הוא מונע לחלוטין שיקומו לבעל החוב מתחרים בעלי זכות קדימה. דוגמה לכך היא ההתנגשות בין שעבוד מוכר ובין שעבוד צף, ששניהם מקנים זכות שביושר, אך שעבוד המוכר יהיה עדיף, אף כאשר העביר הנמכר ורשם משכנתה להבטחת היתרה המגיעה לו, שאז באה זו תחת השעבוד שביושר ועל כן היא קודמת לשעבוד הצף. ע"א 603/71 בנק לאומי לישראל בע"מ ואח"נ. בנק ארץ ישראל בריטניה בע"מ ואח"נ, כ"ו פד"י (2), 468.

שיתוף בנכסים בין בני-זוג

1. אשה נשואה בקשה מבית המשפט להצהיר על זכויותיה במחצית מכונית וכן במחצית דירה הרשומים על שם בעלה בלבד. הדירה שימשה לבעל למטרת שיכון אהובתו ונמכרה על ידו לאחר מכן לאחיה של זו. בקשתה האמורה נסמכה הן על טענת שיתוף בנכסים, והן על כך שחווה המכר הינו פיקטיבי בנסיבות המקרה. בית המשפט העליון פסק שבמצב העניינים הרגיל, כאשר יש שלום בין בני הזוג ואין אף אחד מהם חושש לקרע, ואין ילדים לאחד מבני הזוג מנישואין אחרים, היו בני הזוג מוכנים לשיתוף מלא בנכסים מכל הסוגים ובמיוחד כאשר הם אינם בעלי נכסים גדולים. היות וההסדר של שיתוף אינו מבוסס על מאמץ משותף, אלא טעמו הוא, כי הצדדים החיים באהבה ושלום מסכימים להעניק זה לזו וזו לזה מרכושם, על כן אף כאשר הסכימו בני הזוג להסדר של שיתוף בנכסים, לא יאבד בן-זוג את זכותו על-פי ההסכם, אפילו יעבוד פחות מן המצופה או מן המקובל, אלא אם הוסכם ביניהם אחרת. כמו כן, גם רשאים בני הזוג להסכים ביניהם שאחד מהם ירכוש נכס באופן שיהיה רכושו הבלעדי ועל סיכונו בלבד, ואז הנכס, הכנסותיו וחובותיו הם שלו בלבד. בית המשפט ציין כמו כן, שנוכח המגמה המודרנית לשוויון בין בני הזוג, אין מסתפקים לגבי יהודים בכתובה, ולפחות לגבי דירת המגורים של המשפחה נוהגים לפי הסדר של שיתוף.

ע"א 627/70 משה זאבי ואח' נ. מוזל זאבי, כ"ו פד"י (2), 445.

2. בעל, אשר במועד הרישום, וויתר על חלקו בדירה שנרכשה במאמץ משותף של שני בני הזוג והסכים שהדירה תרשם על-שם אשתו בלבד, מבקש עתה להצהיר על בעלותו במחצית הדירה האמורה. בית המשפט העליון פסק ש"ויתור" כזה יכול ויהא משום מעשה מתנה, גם אם לא כונה כך בפירוש על-ידי הצדדים, ובלבד שיש בו משום מילוי הוראות המגילה בדבר מתנה". מהוראות המגילה עולה, שלמרות שבדרך כלל, עד שלא התקבלה התמורה אין הגותן מנוע מלחזור בו, הרי שביחסים שבין בעל לאשה "סעיף 867 שהוא בבחינת 'דין מיוחד' קובע, ש'בעל או אשה שנתנו מתנה זה לזה, אינם יכולים מעתה לחזור בהם'", בין שהמתנה בתמורה ובין שהיא מתנה בלא תמורה.

מויתורו של הבעל במועד הרישום עולה 'כוונה הפוכה' של בני הזוג, לגבי הדירה נשוא הדיון, במובן ההלכה שנקבעה בע"א 135/68 (כ"ג פד"י (1), 393, 395-6), דהיינו כוונה שהנכס יהא שייך לאשה בלבד.

ע"א 450/71 מיכאל גלובה נ. רבקה גלובה, כ"ו פד"י (2), 574.

דיני ראיות

בירור עובדתי בפני רשות מינהלית

בית המשפט הגבוה לצדק פסק שהכלל האוסר לקבל עדות שמיעה בהליך פלילי או אזרחי, אינו חל בהכרח על הבירור העובדתי שמקיים שר הפנים כרשות מינהלית לענין

סעיף 2(ב)(3) לחוק השבות, תשי"ו-1950. במקרה זה, שאלת משקלה של העדות ואמינותה היא ענין בשביל הרשות המינהלית לענות בו, ואין לקבוע מראש כללים לפיהם עליה לנהוג לענין זה, זולת הכלל שהעדות צריכה להיות כזאת, אשר כל אדם סביר היה רואה אותה כבעלת ערך הוכחתי וסומך עליה במידה זו או אחרת. בג"צ 442/71 מאיר לנסקי נ. שר הפנים, כ"ו פד"י (2), 337.

דיני שותפות

חיוב שותפות לאחר פירוקה

בשאלה של חיוב שותפות בחוב שנעשה על-ידי שותף לאחר פירוקה (למרות שעצם עובדת הפירוק לא הוכרעה בפסק), קבע בית המשפט העליון, שלאור סעיף 25 לפקודת השותפויות, סמכותו של שותף להחייב את הפירמה, וכן יתר הזכויות וההתחייבויות של השותפים, תימשכנה למרות הפירוק במידה שיהא בהן צורך לשם פירוק עסקי השותפות ולשם גמירת עיסקאות שהחלו בהן. על כן, על בית המשפט, בבואו לחייב השותפות כאמור, לבחון באם היה בסמכותו של השותף לחייב השותפות בהחזרת הלואה שנתקבלה לצורך עסקיה, אף בטרם ניתנה הודעת פירוק, באשר רק אז תעמוד לו סמכותו זו גם לאחר מתן הודעת הפירוק, ומכאן שהשותפות תהא חבה בהחזרת ההלוואה שניתנה לצורך גמירת עסקיה.

ע"א 131/72 ישראל גלזר נ. סרבוניקוביטש שות' ואח', כ"ו פד"י (2), 197.